

Sammlaren

Tidskrift för

svensk litteraturvetenskaplig forskning

Årgång 128 2007

I distribution:

Swedish Science Press

Svenska Litteratursällskapet

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Göteborg: Stina Hansson, Lisbeth Larsson

Lund: Erik Hedling, Eva Hættner Aurelius, Per Rydén

Stockholm: Anders Cullhed, Anders Olsson, Boel Westin

Uppsala: Bengt Landgren, Torsten Pettersson, Johan Svedjedal

Redaktörer: Anna Williams (uppsatser) och Petra Söderlund (recensioner)

Inlagans typografi: Anders Svedin

Utgiven med stöd av
Vetenskapsrådet

Bidrag till *Samlaren* insändes till Litteraturvetenskapliga institutionen, Box 632, 751 26 Uppsala. Uppsatserna granskas av externa referenter. Ej beställda bidrag skall inlämnas i form av utskrift och efter antagning även digitalt i ordbehandlingsprogrammet Word. Sista inlämningsdatum för uppsatser till nästa årgång av *Samlaren* är 1 juni 2008 och för recensioner 1 september 2008.

Uppsatsförfattarna erhåller särtryck i pappersform samt ett digitalt underlag för särtryck. Det består av uppsatsen i form av en pdf-fil.

Abstracts har språkgranskats av Sharon Rider.

Svenska Litteratursällskapet tackar de personer som under det senaste året ställt sig till förfogande som bedömare av inkomna manuskript.

Svenska Litteratursällskapet Pg: 5367-8.

Svenska Litteratursällskapets hemsida kan nås via adressen www.littvet.uu.se.

ISBN 978-91-87666-25-4

ISSN 0348-6133

Printed in Sweden by
Elanders Gotab, Stockholm 2007

Johan Svedjedal, *Kärlek är. Carl Jonas Love Almqvists författarliv 1793–1833*. Wahlström & Widstrand. Stockholm 2007.

Det har skrivits mycket om Carl Jonas Love Almqvists liv och diktning under de sista decennierna, och de närmast föregående biografierna, Bertil Rombergs respektive Magnus Jacobsons, utkom så sent som 1993 respektive 2002. Johan Svedjedals nya Almqvistbiografi är dock planerad i betydligt större skala än någon av föregångarna. Den nu publicerade volymen (437 sidor) är den första i en serie om tre och följer författarskapet fram till Almqvists egentliga genombrott med första utgåvan av *Törnrosens bok*. Denna inledningsvolym inbjuder närmast till jämförelse med Henry Olssons på sin tid banbrytande *Carl Jonas Love Almqvist till 1836*, som utkom för jämnt 70 år sedan men fortfarande är mycket läsvärd. Om någon skall kunna tävla med Henry Olsson är det dock Johan Svedjedal, som redan gjort en högst betydande insats som Almqvistforskare och behärskar hela det väldiga materialet, även om hans egen insats framför allt gäller författarskapets senare del, inte de ungdomsår som här behandlas.

Jämfört med Henry Olsson är Svedjedal, som man kunde vänta, mer inriktad på litteratursociologiska perspektiv och mindre intresserad av att förklara diktverken ur rent biografiska omständigheter. Han konstaterar redan på bokens första sidor att Almqvist inte var någon särskilt självbiografisk författare men däremot en social diktare. Denne diktares väg från akademisk "ämbetsförfattare" till samhällsinriktad "marknadsförfattare" kommer tydligen att bli en av huvudlinjerna i framställningen. I stort sett överensstämmer ändå Svedjedals Almqvistssyn med äldre forskning såtillvida, att han betonar Almqvists utveckling från romantik till realism och allt större politisk medvetenhet. Samtidigt ser han den religiösa åskådningen som någonting grundläggande genom hela författarskapet, en garant för dess kontinuitet trots alla ideologiska förändringar och nya utspel, alltifrån studentens romantiska swedenborgianism till den medelålders Aftonbladsskribentens samhällskritiska vänsterliberalism.

Det innebär att Svedjedals uppfattning om Almqvists tänkande i huvudsak överensstämmer med den som nyligen kom till uttryck i Anders Burmans idéhistoriska doktorsavhandling *Poesi i sak* (2005). Däremot tycks inte Svedjedal ha särskilt mycket till övers för den textanalytiska forsk-

ning som på senare år haft ambitionen att förklara Almqvist som renodlad romantiker och mer eller mindre apolitisk förebådare av modernistisk – eller rentav postmodernistisk – estetik. Någon direkt polemik mot denna forskning förs dock inte fram, och den återopas inte heller i den för övrigt grundliga litteraturförteckningen. Svedjedal nöjer sig med att inledningsvis och mycket kortfattat påtala "två tankefel" som han anser utmärka vissa Almqvistforskare: "Det ena är att Almqvist skulle ha varit splittrad eller hållningslös. Och det andra är att han egentligen aldrig kom ur romantikens föreställningsvärld" (s 17).

Kanske är det inte så förvånande att Roland Lysell, som har all anledning att känna sig träffad av denna kritik, reagerat med utomordentlig irritation i en recension publicerad i *Uppsala Nya Tidning* den 20 juni 2007. Enligt Lysell har Svedjedal åstadkommit en "förnumstig och idylliserande" biografi som bara tolererar ett enda sätt att läsa författarskapet och behandlar Almqvists romantiska ungdomsverk "som om de vore realistiska romaner". Detta är enligt min uppfattning en grovt orättfärdig bedömning, som dock rymmer några mycket små korn av sanning. Uppenbart är nämligen att Svedjedal, till skillnad från Lysell, är mindre intresserad av de romantiska ungdomsverken än av den senare, mer realistiska och samhällskritiska romankonsten. Ibland leder detta till att Svedjedal intar en onödigt trivialiserande eller ironisk hållning till intressanta konstnärliga ungdomsexperiment som *Murnis* eller *Ferrando Bruno*. Ibland tycks han mig också alltför ivrig att bortförklara eller bagatellisera den demoniska utstrålning som enligt flera vittnesbörd omgav den unge Carl Jonas Love.

Men i huvudsak har Svedjedal en mycket god hand både med Almqvists biografi och de enskilda texterna. Mycket har visserligen sagts redan av Henry Olsson, och några revolutionerande nya texttolkningar finner man av naturliga skäl knappast i ett verk av denna typ. Dock har Svedjedal en del nytt att tillfoga på grundval av nyare forskning, inte minst vad gäller de religiösa sällskap som Almqvist tillhörde i ungdomen, tillkomsten av *Amorina* och Almqvists verksamhet som läroboksförfattare och rektor på Nya Elementar. Flera myter om den kontroversielle romantikern Almqvist avlivas på ett välgörande sätt. Framför allt sätts författarskapet in i ett samhällshistoriskt perspektiv som verkar helt övertygande.

Dessutom skriver litteraturforskaren Svedje-

dal med en briljans och formuleringsglädje som flertalet av hans kolleger saknar, också de som själva säger sig företräda ett mer estetiskt synsätt. Detta gör det till ett stort nöje att läsa honom, till exempel när han skildrar sin diktares misslyckade försök att leva bondeliv i Värmland. Man har all anledning att se fram mot de båda senare delarna, där Svedjedal kommer att befinna sig på sitt egentliga specialområde och därför med stor sannolikhet kommer att ha ännu mycket mer av intresse att säga än i denna första del. Precis som *Bokens samhälle* och den tidigare biografen över Birger Sjöberg artar sig Johan Svedjedals stort upplagda Almqvistbiografi till att bli ett standardverk under lång tid framöver.

Lars Lönnroth

Klaus Müller-Wille, *Schrift, Schreiben und Wissen. Zu einer Theorie des Archivs in Texten von C.J.L. Almqvist* (Beiträge zur Nordischen Philologie, hrsg. v. d. Schweizerischen Gesellschaft für Skandinavische Studien, Band 39; diss. Basel). A. Francke Verlag. Tübingen & Basel 2005.

Carl Jonas Love Almqvists författarskap har under detta millenium ägnats minst en doktorsavhandling eller större monografi om året. Glädjande ofta söker avhandlingsförfattarna, exempelvis Anders Burman, Gunilla Hermansson, Jakob Staberg och Jon Viklund att också vara teoretiskt nyskapande. (För allmänna synpunkter på almqvistforskning hänvisas till min recension av Hermanssons avhandling i *Samlaren* 127, 2006.) Med doktorsavhandlingen *Schrift, Schreiben und Wissen. Zu einer Theorie des Archivs in Texten von C.J.L. Almqvist* sällar sig nu Klaus Müller-Wille till denna forskarskara. Dissertationen, som accepterades i Basel redan vinterterminen 2002/03, har tillkommit parallellt med Hermanssons, Eivor Perssons och Per Mårtenssons doktorsavhandlingar. I synnerhet den sistnämndes *Stilstudier i Carl Jonas Love Almqvists exilförfattarskap* (2005) skulle ha varit av stort värde för Müller-Wille att ta ställning till, eftersom den fokuserar amerikamanuskriptet "Om svenska rim".

Medan den moderna romantik- och almqvistforskningen från *Kris* 23/24 (1982) till Hermanssons avhandling (2006) betonat den romantiska textens komplikation, indirekta berättande och inlagringar av olika berättelsenivåer i traditionen

från den samtida dekonstruktivt inriktade tyska forskningen om Die Frühromantik och Yaleskolan med Paul de Man – central för denna traditions företrädare har som bekant varit bröderna Schlegels estetik i *Athenäum* – söker Müller-Wille, stundom i polemik mot i synnerhet Horace Engdahl, finna en något annorlunda bas. Här fokuseras inte berättartekniken och jaktstlottsretsens diskussion av upplästa och återgivna manuskript, som ibland gör Almqvist till en svensk Ludwig Tieck eller Jean Potocki (*Manuscrit trouvé à Saragosse*), eller en föregångare till Kierkegaard (*Enten/ Eller*) och Borges, utan skrivandeakten själv. Müller-Wille söker komma åt skriften och dess relation till vetande och kunskap samt idéer om manuskript och arkiv hos Almqvist. Tanken är nämligen att synen på arkiv, skrift och skrivande skulle reglera såväl text som världsbild. Forskaren riktar uppmärksamhet mot skriftens "Textperformanz" i Almqvists verk, inte mot ett i den deleuzianska traditionen omöjligt texttolkningsprojekt.

Detta implicerar att utgångspunkterna för Müller-Willes avhandling blir annorlunda än såväl den traditionella som den dekonstruktiva almqvistläsningens. Medan de flesta forskare jämte *Amorina* fokuserar *Törnrosens bok* styckevis eller helt, och några få på senare år sökt rehabilitera 1840-talsromanerna, koncentrerar sig Müller-Wille så gott som uteslutande på *Anecdoticon magnum almaquianum* (i KB:s ägo, tryckt i BLM 1988) och fyra ännu otryckta manuskript som förvaras i Kungliga Bibliotekets samlingar i Stockholm, nämligen "Om Plinii Historia Naturalis", "Om mamseller", "Om versbyggnaden" och "Nattstycke". Müller-Wille har valt att endast perifert ta hänsyn till det största manuskriptet från amerikaitiden, "Om svenska rim", vilket donerades till Nordiska Museets Arkiv. Först i de sista kapitlen (16–20) fokuseras de i *Samlade Skrifter* (1922–38) och *Samlade Verk* (1993–) utgivna texterna.

Koncentrationen på amerikaitiden innebär att Müller-Wille vid några tillfällen kan deklarerar sitt ointresse för vissa tvistefrågor inom vår svenska litteraturhistorieskrivning, såsom romantik/realism-problemet, och koncentrera sig på djupare och mer generella frågeställningar.

I ett första kapitel presenteras forskning och metod. I kapitel 2–5, gemensamt sammanfattade under avsnittsbegreppet "Ad marginem", sätter Müller-Wille in Almqvists texter i 1800-talets filosofihistoriska kontext, bl.a. Hegel och Kierke-